

KOKMEEUWEN TROEPSGEWIJS IN DE LUCHT JAGEND OP INSEKTEN

Willem Kraak

Inleiding:

Waarnemingen van jacht door Kokmeeuwen op vliegende mieren kan men gemakkelijk maken om en bij huis. Het kan een toevalstreffer zijn tijdens een rit op een autosnelweg, maar veiliger is het in de laatste week van juli of gedurende de maand augustus op te letten of de gevleugelde mieren uit de grond kruipen. Ze zijn groter dan de vleugelloze werkster-mieren. Ze maken geen haast om de lucht in te gaan. Het is wel zaak om in de middag het luchtruim in de gaten te houden en niet op het gehoor te vertrouwen, want er komt geen enkele waarschuwing via het geluid. Opeens is de lucht vol zwevende meeuwen. Alles gaat in de grootste stilte op een hoogte van ca 100 m boven de grond.

Beschrijving:

Het is meestal een zomerse dag met een loom makende of broeierige warmte. De tegels van het terras bij de keuken lijken plotseling tot leven te komen in een glinstering van zilverige insektenvleugels. Kleine gaatjes gapen open in de voegen tussen de tegels, minieme hoopjes zand duiden op recent graafwerk. Daaruit komen de gevleugelde mieren (mannetjes en vrouwtjes) te voorschijn, ze kriebelen over elkaar heen, er komen er telkens nieuwe bij en het lijkt of ze doelloos rondlopen. Zonder haast gaan ze proberen te vliegen. Dat lukt na enige tijd en loom verheffen ze zich van de tegels de lucht in. Het zelfde verschijnsel doet zich ook voor aan de straatkant, waar ze opborrelen uit de voeg zand tussen het lage stenen muurtje en de tegels uit het trottoir lekker gekoesterd door de al hoog staande zon. De paringsvlucht begint. Deze massale bruiloft trekt als ongenode gast de Kokmeeuwen aan. Een paar rondvliegende of zwevende meeuwen lijkt niets bijzonders om naar te kijken. Maar doe dat wel. De vlucht is namelijk heel anders dan in gewone doen. Het blijft niet bij enkele vogels maar het worden tientallen meeuwen, ja zelfs wel enige honderden. De vogels zweven rond in alle stilte; soms zie je een zwakke trilling in de vleugeltoppen, soms een korte ondiepe slag met de hele vleugel. De vogels zijn individueel bezig, maar wel in los troepverband, waarbij de hele troep door elkaar draaiende vogels zich langzaam verplaatst. Tellen van het aantal vogels is ondoenlijk. Het blijft bij een schatting. Mijn waarnemingen vallen alle in de middag of avond, nooit 's morgens. De data liggen verspreid (op één uitzondering na) in de laatste week van juli en over de hele maand augustus.

Toelichting:

Het "Handbook of British Birds" (Witherby c.s., ik citeer de 5e druk van 1948) schrijft over Larus Ridibundus:

"Is much addicted to hawking in the air for flying ants and other insects and will hawk at dusk after ghosts-moths (Hepialus)."

In het hoofdstuk voedsel worden de gevleugelde mieren weer genoemd. Het

"Handbuch der Vögel Mitteleuropas" Band 8/1 (Glutz und Bauer 1982) bespreekt het verschijnsel uitvoeriger:

p. 332: "Als gewandter Sucher und Flugjäger ist sie anderen Möwen gegenüber im Luftraum überlegen."

p.334: "Flugjagd im freien Luftraum gilt vor allem im Aufwind schwärmenden Ameisen und Zuckmücken. Die Vögel kreisen in aktiven Flug geradeaus oder wenden in starker Kurvenschräglage und greifen das langsam aufsteigende Insekt einer kurzen aufsteilenden Gleitflugphase."

p. 353: "Nicht regelmässig, bei Gelegenheit aber in grosser Zahl werden viele Insekten (z.B. schwärmende Ameisen, Formicidae, Zuckmücken Chironomidae, Eintagsfliegen Ephemeroptera, Kocherfliegen Trichoptera, bei Gradationen auch Schmetterlinge Lepidoptera und Heuschrecken Saltoria), aber auch Früchte und Sämereien genommen".

Om welke insecten het gaat is bij sommige van mijn waarnemingen niet duidelijk, maar bij de meeste is wel gelijktijdig of enige uren van tevoren het massaal verschijnen van vliegende mieren genoteerd.

Verslag:

Hieronder volgt een bloemlezing uit een serie waarnemingen die loopt van 1970 tot eind zomer 1984. Bijna steeds te Bussum of elders in het Gooi. Bij een datum uit 1982 staat aangegeven waar precies in Nederland.

- 1970:30-07 vliegende mieren: grote zwerm meeuwen
- 31-07 nog enkele meeuwen op jachtvlucht
- 1971:23-07 15h00 de mieren verschijnen, een man Merel pikt er van op; in de
lucht verschijnen al enkele meeuwen
- 1975:17-07 wel mieren, nog geen meeuwen
- 1977:30-08 mieren en meeuwen; mij zijn geen waarnemingen van later datum
bekend
- 1978:18-08 nog nooit zoveel Kokmeeuwen op insectenjacht in de lucht gezien:
verspreid enige losse troepen, die langzaam door elkaar gaan
schuiven
- 1979:05-08 gevleugelde mieren kruipen te voorschijn, nog niet massaal; geen
meeuwen; komen de mieren om in het slechte weer van volgende dagen
speciaal de buien van 8 en 9 augustus?
- 1979:13-08 opnieuw mieren, veel; 19h20 grote zwerm Kokmeeuwen kringt rond
- 1982:07-07 vroegste datum! tevens opvallend door de late tijd van de dag:
22h10 in de avondschemering;
een grote zwerm meeuwen hoger vliegend dan normaal boven de A 12
en een rij bomen op enige afstand van de autosnelweg: ten westen
van de Reewijkse plassen: hebben die er iets mee te maken?
- 1984:13-08 insectenjacht van Kokmeeuwen
- 1984:18-08 de meeuwen cirkelen tamelijk laag (60-80 m?); ca 300 exemplaren.